

ความมั่นคงของทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชนบ้านป่าแดง จังหวัดแพร่

Food Security among Communities Adjacent to Pahdaeng Community Forest, Phrae Province

พศิกา จักรบุตร* และ กุลวดี แก่นสันติสุขมงคล**

Phasika Chakbuth and Kulvadee Kansantisukmongkol

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความมั่นคงของทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชนที่ครัวเรือนพึ่งพา โดยศึกษาถึง (1) ความหลากหลายของทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชนที่ครัวเรือนพึ่งพา (2) ปริมาณการเก็บหาทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชนที่ครัวเรือนพึ่งพา (3) ความมีอยู่ของทรัพยากรอาหารให้ครัวเรือนพึ่งพาในรอบปี และ (4) ความรู้ในการเก็บหาทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชน โดยศึกษาออกเป็น 2 ด้าน คือ (1) เชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม และตารางสำรวจรายชื่อทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชนที่ครัวเรือนพึ่งพา และ (2) เชิงคุณภาพใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่ มีเครื่องมือในการเก็บข้อมูลคือ Seasonal Analysis ซึ่งเป็นปฏิทินในรอบหนึ่งปี เพื่อแสดงให้เห็นถึงช่วงเวลาที่บ้านสามารถเก็บหาผลผลิตทางอาหารมาบริโภคและขายภายในรอบหนึ่งปี จากนั้นนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า ทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชนที่ครัวเรือนพึ่งพาทั้งพืชและสัตว์มีทั้งหมด 43 วงศ์ 80 ชนิด โดยมีปริมาณการเก็บหาขายมากกว่าการบริโภค สามารถเก็บหาทรัพยากรอาหารได้ทุกเดือนมีจำนวน 20 ชนิด (25%) เก็บหาได้บางเดือนมีจำนวน 60 ชนิด (75%) และชาวบ้านมีความรู้เรื่องการเก็บหาทรัพยากรอาหารอย่างยั่งยืน 116 ครัวเรือน (81%) โดยมีการถ่ายทอดความรู้เหล่านี้ให้กับลูกหลาน 133 ครัวเรือน (93%) ซึ่งการศึกษาความมั่นคงของทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชนนี้แสดงให้เห็นว่ามีความสอดคล้องตามองค์ประกอบของความมั่นคงทางอาหารทั้ง 5 มิติขององค์การระหว่างประเทศที่ทำงานพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา (South Centre) จากผลการศึกษานี้สามารถนำไปเป็นข้อมูลให้กับชุมชนเพื่อวางแผนการจัดการจัดการทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชนให้เหมาะสมและมั่นคงต่อไป

คำสำคัญ: ความมั่นคงของทรัพยากรอาหาร ป่าชุมชน

* นักศึกษาปริญญาโทสาขาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

999 ถนนพุทธมณฑล สาย 4 พุทธมณฑล อำเภอศาลายา จังหวัดนครปฐม 73170

** อาจารย์ ดร. ภาควิชาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

999 ถนนพุทธมณฑล สาย 4 พุทธมณฑล อำเภอศาลายา จังหวัดนครปฐม 73170

Abstract

The overall objective of this research is to study level of food security from community forest on which households depend by studying (1) level of food resource diversity from community forest, (2) harvested amount of food resources from community forest, (3) the existence of food resources for households during one year, and (4) knowledge in sustainable harvesting of food resources from community forest. This research was divided into two parts: (1) a quantitative study by using questionnaires and food species list and (2) a qualitative study by using in-depth interviews of key informants in the area. The seasonal analysis which is an annual calendar was utilized for data collection in order to demonstrate the household harvesting period of food product for consumption and sale within one year and subsequently, the collected data was analyzed by descriptive statistics.

The study results showed that there were 43 families and 80 species of food resources including plant and animal species from community forest on which households depend. The harvested amount of food for sale to local markets was higher than for home consumption purpose. There were 20 food species (25%) harvested monthly. On the other hand, 60 species of food (75%) were harvested in some other months. There were 116 households (81%) with the knowledge of sustainable food harvesting. It was found that 93% or 133 households transferred that harvesting knowledge into their descendants. This research of food security from community forest established that there was food security related to the 5-dimension elements of food security defined by South Centre. In the future these results could be important data to be considered for community for the purpose of properly and securely planning for the management of food resources from community forest.

Keywords: Food Security Community Forest

บทนำ

รายงานขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ กล่าวว่า ราคาสินค้าเกษตรเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และรวดเร็ว นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 ถึงสิ้นปี 2550 ราคาอาหารได้เพิ่มขึ้นถึง 23 เปอร์เซ็นต์ น้ำมันประกอบอาหารเพิ่มขึ้น 50 เปอร์เซ็นต์ เป็นต้น (วิเศษ สุจินทรัพย์, 2551) เนื่องมาจากวิกฤตพลังงานที่เกิดขึ้น จึงมีการหันมาใช้พลังงานทดแทนมากขึ้นทั้งจากไบโอดีเซลและแก๊สโซฮอลล์ ส่งผลให้มีการส่งเสริมการปลูกพืชพลังงานแทนพืชอาหาร และพื้นที่ป่าเสี่ยงต่อการถูกบุกรุกจากการขยายตัวของพืชพลังงานทดแทน ซึ่งหลายชนิดก็เป็นทั้งอาหารคนและสัตว์ วิกฤตด้านความมั่นคงทางอาหารจึงได้เริ่มต้นขึ้น ป่าเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของชาวบ้าน อาหารจากป่าได้แก่ เห็ด หน่อไม้ ผักป่า ผลไม้ มันแมลง และสัตว์ขนาดเล็ก อาทิ ปลา กบ เขียด ช้าง นก หนอนไม้ไฟ เป็นต้น ป่าจึงมีผลผลิตให้แก่ชาวบ้านในฤดูกาลที่แตกต่างกันเกือบตลอดทั้งปี ผลผลิตเหล่านี้ชาวบ้านสามารถนำมาเป็นอาหารเพื่อยังชีพิตสำหรับตนเองและครอบครัวได้อย่างเพียงพอ ป่าจึงมีบทบาทในเรื่องความมั่นคงทางด้านอาหาร (สมศักดิ์ สุขวงศ์, 2550) อย่างไรก็ตามศักยภาพของพื้นที่ป่ามิใช่ในการเอื้อประโยชน์ในด้านต่างๆ ดังกล่าวต้องมีอยู่ในระดับที่ดีด้วย ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อชุมชนมีภูมิปัญญา

ท้องถิ่นในการใช้ประโยชน์ การจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ดีและเหมาะสม ไม่ทำลายหรือทำความเสียหายให้แก่ระบบนิเวศ และพืชพันธุ์ (วรรณธิภา จันทร์กมล. 2549) ป่าชุมชนเป็นแหล่งอาหารตามธรรมชาติของชุมชนยอมรับสนับสนุนแนวทาง เศรษฐกิจพอเพียงของประเทศ ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ดังนั้นการจัดการป่าชุมชนจำเป็นต้องมีการติดตาม ประเมินผลเพื่อปรับปรุงวิธีการจัดการป่าให้ดีขึ้น (สมศักดิ์ สุขวงศ์., 2550) ป่าชุมชนบ้านป่าแดง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัด แพร่ เป็นป่าชุมชนซึ่งมีพื้นที่ 769 ไร่ มีพืชและสัตว์ป่าหลากหลายชนิดพันธุ์ เช่น ผักหวาน ผักพ้อคำ ผักสาบ เห็ดต่างๆ ไช้ มดแดง จิ้งหรีด ไก่ป่า หอยต่างๆ เป็นต้น (ชัยรัตน์ วงฟู. 2545) จึงได้รับรางวัลดีเด่นโครงการป่าพื้นบ้านอาหารชุมชนในปี 2543 จากกรมป่าไม้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกพื้นที่นี้เพื่อศึกษาความมั่นคงทางอาหารของทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชนที่ คริวเรือนพิงพา บนพื้นฐานองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเก็บหาอาหารและการจัดการป่าชุมชนของชาวบ้าน ซึ่งเป็นการติดตามประเมินผลการจัดการป่าชุมชนให้เกิดการจัดการที่เหมาะสมและถูกต้อง อีกทั้งเพื่อสร้างความมั่นคงทาง อาหารจากป่าชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

ศึกษาความมั่นคงของทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชนที่คริวเรือนพิงพา

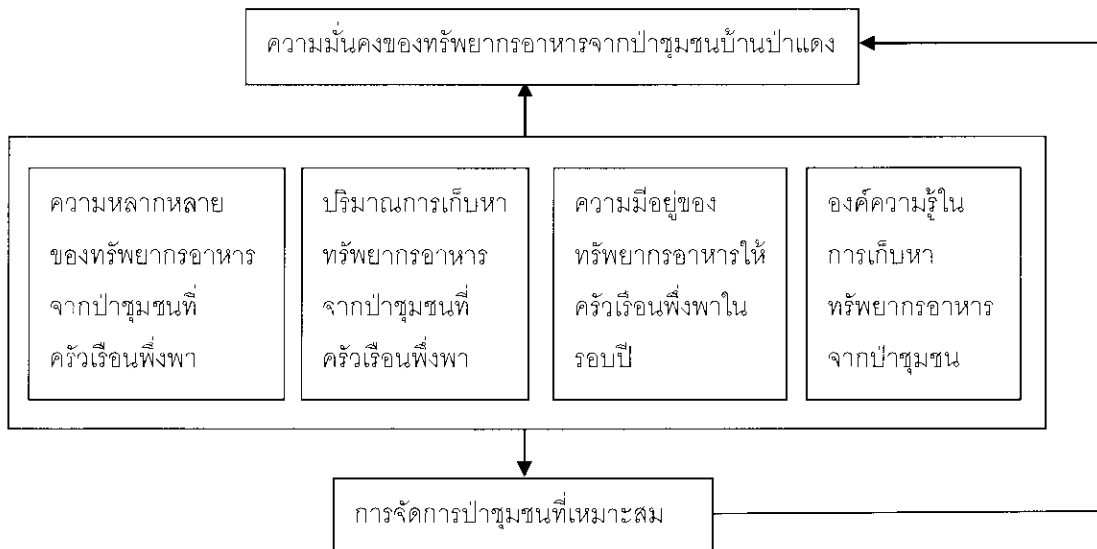
วิธีการดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มประชากรศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ คริวเรือนที่เข้าไปเก็บหาทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชนบ้านป่าแดงมาใช้ ประโยชน์เนื่องจากต้องการทราบถึงชนิดพันธุ์และปริมาณการเก็บหาทรัพยากรอาหารที่คริวเรือนเข้าไปเก็บหา ซึ่งอยู่ใน พื้นที่ 4 หมู่บ้านได้แก่ หมู่ 2 บ้านป่าแดง 35 คริวเรือน หมู่ 3 บ้านป่าแดง 25 คริวเรือน หมู่ 9 บ้านสันกลาง 35 คริวเรือน และหมู่ 10 บ้านหนองแหม 48 คริวเรือน รวม 143 คริวเรือน โดยทั้งสี่หมู่บ้านนี้มีพื้นที่อยู่ใกล้และติดกับพื้นที่ป่าชุมชน บ้านป่าแดง และได้มีการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนผืนเดียวกัน

2. วิธีการศึกษา

การศึกษานี้ผู้วิจัยได้กำหนดแบบการศึกษาออกเป็น 2 ด้าน คือ (1) การศึกษาในเชิงปริมาณโดยใช้ แบบสอบถาม (Questionnaire) และตารางสำรวจรายชื่อทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชนที่คริวเรือนพิงพา (Species List) และ (2) การศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งกำหนดกลุ่มเป้าหมายดังนี้ (1) ชาวบ้านที่มีความรู้ในเรื่องการเก็บหาทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชนที่ ชาวบ้านนำมาบริโภคจำนวน 6 คน (2) ผู้ที่ทราบประวัติ กฎกติกา และการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านป่าแดง ซึ่งเป็น กรรมการป่าชุมชน จำนวน 3 คน โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ Seasonal analysis ซึ่งเป็นปฏิทินในรอบหนึ่งปี เพื่อแสดงให้เห็นถึงช่วงเวลาที่ชาวบ้านสามารถเก็บหาผลผลิตทางอาหารมาบริโภคและขายภายในรอบหนึ่งปี โดยศึกษา ตามกรอบวิจัย ตามรูปภาพ 1

รูปภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากกรอบแนวคิดนี้จะเห็นได้ว่าเมื่อชุมชนมีองค์ประกอบทั้ง 4 อย่าง จะทำให้เกิดความมั่นคงของทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชน ซึ่ง ได้แก่ (1) ความหลากหลายของทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชนที่ครัวเรือนพึ่งพา (2) ปริมาณการเก็บหาทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชนที่ครัวเรือนพึ่งพาเพียงพอกับความต้องการของครัวเรือน (3) ความมีอยู่ของทรัพยากรอาหารให้ครัวเรือนพึ่งพาในรอบปี และ (4) องค์ความรู้ในการเก็บหาทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชน คือ ชาวบ้านมีภูมิปัญญาการเก็บหาทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชนอย่างถูกต้องและยั่งยืน เมื่อทราบข้อมูลเหล่านี้จะทำให้ชุมชนสามารถวางแผนการจัดการทรัพยากรอาหารได้อย่างเหมาะสมและส่งผลให้มีความมั่นคงของทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชนบ้านป่าแดงต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ข้อมูลทุติยภูมิ ได้จากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

3.2 ข้อมูลปฐมภูมิ เชิงปริมาณทำการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้เครื่องมือคือแบบสอบถามและแบบสำรวจรายชื่อทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชนที่ครัวเรือนพึ่งพา ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่ โดยใช้เครื่องมือในการศึกษาคือ Seasonal analysis เป็นการใช้อนุกรมข้อมูลในรอบหนึ่งปี ซึ่งข้อมูลที่ได้จะนำไปประมวลผลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการเชิงพรรณนาวิเคราะห์ สถิติที่ใช้ในการนำเสนอผลการศึกษา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด และค่าต่ำสุด ส่วน Seasonal Analysis และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่ จะนำมาทำการวิเคราะห์ แยกประเด็น และสังเคราะห์ในภาพรวมอีกครั้ง

ผลการวิจัย

1. บริบทป่าชุมชนบ้านป่าแดง

ป่าชุมชนบ้านป่าแดงมีลักษณะเป็นป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรัง ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่กั้น-แม่สาย มีเนื้อที่ประมาณ 769 ไร่ ได้มีการจัดตั้งองค์กรกลุ่มสมาชิกป่าชุมชนขึ้นดูแลและจัดการป่าชุมชน จากการศึกษาครัวเรือน 143 ครัวเรือน พบว่า ทุกครัวเรือนที่ศึกษาและชาวบ้านสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนได้ทุกคนทุกวัยตามกฎกติกาเดียวกัน ในส่วนของกิจกรรมป่าชุมชนในปัจจุบันที่ยังคงมีคือ กิจกรรมปลูกป่า การดับไฟป่าในบางพื้นที่ กิจกรรมทัศนศึกษาของนักเรียนจากโรงเรียนต่างๆ แม้ว่าจะไม่มีการจัดการที่เป็นทางการดังเช่นเดิม แต่ชาวบ้านก็ยังเคารพในกฎ กติกาของป่าชุมชนเช่นเดิม ไม่ทำลายป่า เพราะความรัก ความหวงแหนป่าชุมชนได้ถูกปลูกฝังอยู่ในจิตสำนึกของชาวบ้านอยู่เรื่อยมา

2. ความหลากหลายของทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชน

จากการศึกษาครัวเรือน 143 ครัวเรือน พบว่าทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชนที่ครัวเรือนพึ่งพามีจำนวนทั้งสิ้น 80 ชนิด จัดอยู่ใน 43 วงศ์ โดยแบ่งเป็น (1) ทรัพยากรอาหารประเภทพืชมีจำนวน 61 ชนิด จัดอยู่ใน 28 วงศ์ ซึ่งชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์จากส่วนต่างๆ ได้แก่ ส่วนดอก ยอด ใบ ผล เนื้อ หัว เหง้า และราก (ตาราง 1) และ (2) ทรัพยากรอาหารประเภทสัตว์มีจำนวน 19 ชนิด จัดอยู่ใน 15 วงศ์ ซึ่งชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์จากส่วนต่างๆ ได้แก่ ตัวและไข่ (ตาราง 2)

3. ปริมาณการเก็บหาทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชน

เมื่อพิจารณาจำนวนชนิดพันธุ์ของทรัพยากรอาหารที่ครัวเรือนพึ่งพาพบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่พึ่งพา จำนวน 12 – 21 ชนิด มี 84 ครัวเรือน (58.74%) รองลงมาจำนวน 22 – 31 ชนิด มี 35 ครัวเรือน (24.47%), จำนวน 2 – 11 ชนิด มี 18 ครัวเรือน (12.59%), จำนวน 32 – 41 มี 3 ครัวเรือน (2.10%), จำนวน 42 – 51 มี 2 ครัวเรือน (1.40%) และจำนวน 52 ชนิดขึ้นไป มี 1 ครัวเรือน (0.70%) ตามลำดับ หากพิจารณาปริมาณรวมที่เก็บหาพบว่าทรัพยากรอาหารประเภทพืชที่ครัวเรือนเก็บหามากที่สุด ได้แก่ ไม้ไผ่ ประมาณ 17,100 ก.ก./ปี ไม้ซาง ประมาณ 10,196 ก.ก./ปี และ เห็ดรวม ประมาณ 6,211 ก.ก./ปี ตามลำดับ (ตาราง 3) ทรัพยากรอาหารประเภทประเภทสัตว์ที่ครัวเรือนเก็บหามากที่สุด ได้แก่ ไข่มดแดง ประมาณ 638 ก.ก./ปี กบ ประมาณ 102 ก.ก./ปี และจิ้งจก ประมาณ 49 ก.ก./ปี ตามลำดับ (ตาราง 4)

จากข้อมูลในตาราง 3 และ 4 แสดงให้เห็นว่าทรัพยากรอาหารประเภทพืชมีปริมาณการเก็บหาเพื่อขายทั้งหมด 33,328 ก.ก./ปี ปริมาณการเก็บหาเพื่อบริโภคทั้งหมด 9,418 ก.ก./ปี ส่วนทรัพยากรอาหารประเภทสัตว์มีปริมาณการเก็บหาเพื่อขายทั้งหมด 638 ก.ก./ปี ปริมาณการเก็บหาเพื่อบริโภคทั้งหมด 245 ก.ก./ปี เมื่อเปรียบเทียบปริมาณการเก็บหาเพื่อขายทั้งหมดกับปริมาณการเก็บหาเพื่อบริโภคทั้งหมดแล้ว พบว่า ครัวเรือนมีปริมาณการเก็บหาเพื่อขายมากกว่าเพื่อบริโภค แม้ว่าบางชนิดพันธุ์มีการเก็บหามาเพื่อบริโภคอย่างเดียว เนื่องจากจากบางครัวเรือนมีการเข้าไปเก็บหาทรัพยากรอาหารบ่อยครั้ง แต่ส่วนใหญ่นำมาขายมากกว่าเพราะมีความพอเพียงต่อความต้องการเพื่อบริโภคในครัวเรือนแล้ว จึงนำมาขายสร้างรายได้แก่ครัวเรือนทำให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ต่อไป

กลุ่มพืช	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อสามัญ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ช่วงเวลาที่สามารถเก็บมาใช้ประโยชน์ (เดือน)												ส่วนที่ใช้บริโภค	
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12		
	35.บอนเต่า	บอนเต่า	<i>Hapalinc benthamiana</i> Schott														ช่อดอก ยอด อ่อน ก้าน ใบ
	36.ผักแว่น	ผักแว่น	<i>Marsdenia glabra</i> Cost.														ยอดใบอ่อน
	37.สลัด	ขจร	<i>Telosma minor</i> Craib														ยอดอ่อน ช่อดอก
	38.มะลัดไม้	เพกา	<i>Oroxylum indicum</i> (L.) Kurz														ผลอ่อน (ผัก)
	39.แห่นต้น	สมอพิเภก	<i>Terminalia bellerica</i> (Gaertn.) Roxb.														ใบ
	40.จะไคต้น	ตะไคร้ต้น	<i>Cinnamomum illicioides</i> A.Chev.														ใบ
	41.ผักปวย	ข้าวเสียด	<i>Caesalpinia mimosoides</i> Lam.														ยอดอ่อน ช่อดอก
	42.ผักข้าว	ผักข้าว	<i>Momordica cochinchinensis</i> (Lour.) Spreng														ยอดอ่อน ใบอ่อน
	43.มันอ่อน	มันอ่อน	<i>Dioscorea daunaca</i> Prain & Burkill														หัว
	44.ผักปูด้า	ผักปูด้าตีเมย	<i>Selaginella argentea</i> (Wall. ex Hook. & Grov.) Spring														ยอดอ่อน
	45.มะเมา	มะเมา	<i>Antidesma montanum</i> Bl.														ใบ
	46.อ่าวแดง	อ่าวแดง	<i>Curcuma sessilis</i> Gage														หน่ออ่อน
	47.กระชาย	กระชาย	<i>Boesenbergia pandurata</i> Holtt.														เหง้าแก่ รากสด

ตาราง 3 ปริมาณรวมที่เก็บหาของทรัพยากรอาหารประเภทพืช

ลำดับ	ชนิดพันธุ์ (ชื่อท้องถิ่น)	ปริมาณรวมที่ เก็บหา (ก.ก./ปี)	ปริมาณการ บริโภค (ก.ก./ปี)	ปริมาณการขาย (ก.ก./ปี)
1	ไผ่ไร่	17,100	3,424	13,676
2	ไผ่ซาง	10,196	1,517	8,679
3	เห็ดรวม*	6,211	2,458	3,753
4	ไผ่บง	4,505	0	4,505
5	ผักหวาน	1,704	523	1,181
6	เห็ดถอบ	1699	694	1,005
7	ผักปูด้า	215	206	9
8	ไผ่ไล่ล่อ	165	45	120
9	มะขามป้อม	157	7	150
10	เห็ดซาง	129	111	18
11	เห็ดไร่	124	102	22
12	เห็ดโคน	116	106	10
13	ผักสาบ	80	20	60
14	เห็ดลม	45	14	31
15	ผักกูด	39	25	14
16	เห็ดหูลี้วะ	39	10	29
17	กล้วยแค้	25	25	0
18	มะกั้ง	22	8	14
19	หัวกระชาย	21	1	20
20	ดอกก้าน	18	12	6
21	มะขิม	14	14	0
22	แหนตัน	13	3	10
23	เห็ดหนวดค่า	13	6	7
24	ไผ่หนาม	13	13	0
25	ผักปู้ย่า	11	5	6
26	ดอกอาวแดง	11	11	0
27	ดอกกระเจียวขาว	8	8	0
28	บอนเต่า	8	8	0
29	ผักแล้ว	8	8	0

ลำดับ	ชนิดพันธุ์ (ชื่อท้องถิ่น)	ปริมาณรวมที่ เก็บหา (ก.ก./ปี)	ปริมาณการ บริโภค (ก.ก./ปี)	ปริมาณการขาย (ก.ก./ปี)
30	มะกอก	7	4	3
31	ตะไคร้ต้น	6	6	0
32	ผักสลัด	4	4	0
33	มันอ่อน	3	3	0
34	มะเคาะ	3	3	0
35	ผักหน้าง	2	2	0
36	ขิงแมงดา	2	2	0
37	ผักข้าว	2	2	0
38	เห็ดกระด้าง	2	2	0
39	มะเมาะ	1	1	0
40	สะเดา	1	1	0
41	มะลิดไม้	1	1	0
42	เห็ดหิงห้อย	1	1	0
43	สมอ	1	1	0
44	มะตูม	1	1	0
รวม		42,746	9,418	33,328

หมายเหตุ : เห็ดรวม หมายถึง เห็ดที่ชาวบ้านเก็บพร้อมๆ กัน เก็บรวมกัน เมื่อนับปริมาณ (ก.ก.) ไม่สามารถแยกนับได้ จึงจำเป็นต้องนับรวมกัน มีทั้งหมด 19 ชนิดได้แก่ (1) เห็ดไข่เหือง (2) เห็ดขบด (3) เห็ดไถนา (4) เห็ดหน้ามอย หน้าปิ้ง (5) เห็ดขา (6) เห็ดขิง (7) เห็ดถ่านไฟ (8) เห็ดน้ำหมาก (9) เห็ดหวาด (10) เห็ดพุงหมู (11) เห็ดแดง (12) เห็ดน้ำแป้ง (13) เห็ดถ่าน (14) เห็ดจัน (15) เห็ดข้าวห่าง (16) เห็ดตาล (17) เห็ดตาล (18) เห็ดตึง และ (19) เห็ดเบา

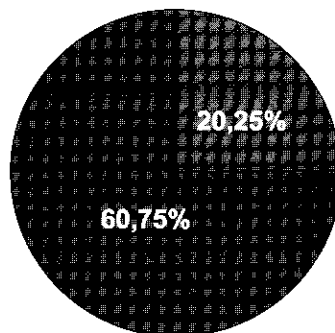
ตาราง 4 ปริมาณรวมที่การเก็บหาของทรัพยากรอาหารประเภทสัตว์

ลำดับ	ชนิดพันธุ์ (ชื่อท้องถิ่น)	ปริมาณรวมที่เก็บหา (ก.ก./ปี)	ปริมาณการบริโภค (ก.ก./ปี)	ปริมาณการขาย (ก.ก./ปี)
1	ไข่มดแดง	638	162	476
2	กบห้วย	102	2	100
3	จิ้งก่า	49	9	40
4	แมงมัน	22	16	6
5	ปลาปก	17	5	12
6	กิ้งห้วย	9	9	0
7	แย้	7	7	0
8	เงาะ	6	2	4

ลำดับ	ชนิดพันธุ์ (ชื่อท้องถิ่น)	ปริมาณรวมที่เก็บหา (ก.ก./ปี)	ปริมาณการบริโภค (ก.ก./ปี)	ปริมาณการขาย (ก.ก./ปี)
9	ค้างคาว	6	6	0
10	หอยเหล็กจาน	5	5	0
11	ปลาขาว	5	5	0
12	หอยหนามงิ้ว	4	4	0
13	ปูก๋า	4	4	0
14	แมงอีหนู	2	2	0
15	ปูห้วย	2	2	0
16	เขียดขาว	2	2	0
17	ปลาหลด	1	1	0
18	ปลามัน	1	1	0
19	ปลากั้ง	1	1	0
รวม		883	245	638

4. ความมีอยู่ของทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชน

จาก Seasonal analysis ช่วงเวลาที่ชาวบ้านสามารถเก็บหาทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชนในแต่ละชนิดพันธุ์เพื่อบริโภคและขายได้ตลอดทั้งปี ซึ่งจะหมุนเวียนสลับกันไปในแต่ละเดือน ดังแสดงในตารางที่ 1 และ 2 โดยทรัพยากรอาหารที่ชาวบ้านสามารถเก็บหาได้ทุกช่วงเวลา (ทุกเดือนในรอบปี) มีจำนวน 20 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 25 และทรัพยากรอาหารที่เก็บหาได้เฉพาะบางช่วงเวลา (บางเดือนในรอบปี) มีจำนวน 60 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 75 ดังรูปภาพ 2

■ ทุกช่วงเวลา ■ บางช่วงเวลา

รูปภาพ 2 จำนวนชนิดของทรัพยากรอาหารที่เก็บหาได้ตามช่วงเวลาการเก็บหา

ทรัพยากรอาหารที่ชาวบ้านสามารถเก็บหาได้ทุกช่วงเวลาแบ่งเป็นทรัพยากรประเภทพืชจำนวน 6 ชนิด ได้แก่ (1) ผักสาบ (2) ผักกูด (3) ผักปุย้า (4) ผักสลัด (5) ผักหนังก และ (6) กัลยแค ส่วนทรัพยากรอาหารประเภทสัตว์ มีจำนวน

14 ชนิด ได้แก่ (1) กุ้งห้วย (2) ปลาปาก (3) ปลาขาว (4) ปลากัง (5) ปลามัน (6) ปลาหลด (7) ปูห้วย (8) ปูเก่า (9) หอยเหล็กจาน (10) หอยหนามงิ้ว (11) กบห้วย (12) เขียดชยาวาว (13) แย้ และ (14) ค้างคาว (ดูตาราง 1 และ 2)

ส่วนทรัพยากรอาหารที่เก็บหาได้เฉพาะช่วงเวลา แบ่งเป็นทรัพยากรประเภทพืชจำนวน 55 ชนิด และทรัพยากรอาหารประเภทสัตว์จำนวน 5 ชนิด โดยในนี้จะมีทรัพยากรบางชนิดพันธุ์ที่ชาวบ้านสามารถเก็บหาได้หลายช่วงเวลา ได้แก่ (1) เห็ดไข่เหลือง (2) เห็ดไข่ตง สามารถเก็บหาได้ในช่วงแรกคือ เดือน มิ.ย. - ส.ค. ช่วงที่สองคือ ช่วงเดือน พ.ย. - ธ.ค. (3) มะตูม สามารถเก็บหาในช่วงแรกคือ เดือน ก.ค. - พ.ย. โดยในช่วงนี้จะเก็บส่วนของใบอ่อนมาบริโภค ช่วงที่สองคือ เดือน ธ.ค. - ก.พ. จะเก็บผลอ่อนมาต้มกินได้ ส่วนผลแก่จะนำเมล็ดไปคั่วกินได้ และ (4) เมงมัน สามารถเก็บหาในช่วงแรก คือ เดือน ม.ค. - มี.ค. ชาวบ้านจะเก็บไข่มาริโภค ช่วงที่สองคือ เดือน ส.ค.- ก.ย. ชาวบ้านจะเก็บตัวแม่มาริโภค (ดูตาราง 1 และ 2) นอกจากนี้ชาวบ้านยังมีการถนอมอาหารไว้เพื่อให้สามารถเก็บอาหารไว้ได้นานไว้บริโภคในคราวต่อไปที่ไม่มีผลผลิตตามฤดูกาล เช่น หน่อไม้ปิ้ง หน่อไม้ดอง หน่อไม้ฝอย เห็ดต้มแล้วแช่แข็งไว้ เป็นต้น

5. ความรู้ในการเก็บหาทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชนอย่างยั่งยืน

จากการศึกษาพบว่า ชาวบ้านที่มีความรู้เกี่ยวกับวิธีการเก็บหาอาหารจากป่าชุมชนที่ถูกต้องจำนวน 116 คร้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 81 และชาวบ้านที่ไม่มีความรู้จำนวน 27 คร้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 19 โดยแหล่งที่มาของความรู้เหล่านี้ส่วนใหญ่ได้มาจากครอบครัว ญาติพี่น้อง จำนวน 135 คร้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 94.4 ชาวบ้านส่วนใหญ่ได้ถ่ายทอดความรู้ในเรื่องนี้ให้ลูกหลานต่อไป มีจำนวน 133 คร้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 93 และไม่มีการทอดให้กับลูกหลานต่อไป มีจำนวน 10 คร้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 7 เนื่องมาจากในครัวเรือนไม่มีเด็กและเยาวชน หรือบางครัวเรือนเด็กและเยาวชนยังเด็กอยู่ ยังสอนไม่ได้ ผลการศึกษาเห็นได้ว่ามี 17 คร้วเรือนที่ถ่ายทอดความรู้แก่ลูกหลานแต่ไม่มีความรู้ที่ถูกต้องอาจทำให้ลูกหลานได้รับความรู้ที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งก็ความจะต้องมีการเสนอแนะต่อชุมชนต่อไป ความรู้เกี่ยวกับการเก็บหาทรัพยากรอาหารอย่างยั่งยืน อธิบายได้ดังนี้

5.1 ความรู้เกี่ยวกับการเก็บหาทรัพยากรอาหารประเภทพืช ได้แก่

1) หน่อไม้ หน่อไผ่ซาง หน่อไผ่หนาม และหน่อไผ่บง ชาวบ้านจะขุดแล้วก็กลับดินเช่นเดิม เพราะถ้าไม่กลับสัตว์ในป่าจะมากินหน่อที่กำลังจะขึ้นมา ส่วนหน่อไผ่ไร่ใช้มือหักหน่อที่โผล่พื้นดินขึ้นมาและยังไม่สูงพอที่จะเติบโตเป็นลำไผ่

2) เห็ด มีวิธีการเก็บหาโดยใช้มือเด็ดดอกเห็ดที่โตโผล่พื้นดินมาแล้ว เอาเฉพาะดอกที่มีขนาดกำลังพอดี ไม่เขียนำดินหรือใบไม้ที่ปกคลุมดินบริเวณนั้นออกเพื่อเก็บหาเนื่องจากจะทำให้เชื้อสปอร์ของเห็ดที่อยู่บริเวณนั้นได้รับแสงแดดและแห้งตายได้ ส่วนเห็ดเหาะ ชาวบ้านจึงมีวิธีการเก็บโดยการใช้มือหยิบเอา

3) ดอกอวแดง ดอกกระเจียว และ ดอกก้าน จะเด็ดเอาเฉพาะส่วนที่แทงออกมาจากดินเท่านั้น เรียกว่าดอก โดยจะไม่ขุดเอาส่วนใต้ดินออกมา เนื่องจากมีหัวอยู่ในดิน จะได้ดอกดอกอีก

4) ผักหวาน ชาวบ้านจะเก็บโดยการ ใช้มือเด็ดเฉพาะยอดและใบ จะไม่ตัดต้นเพื่อให้ผักหวานออกที่ต้นๆ เดิมและบริเวณเดิมต่อไป ไม่เผาป่าเพื่อให้ผักหวานออกเนื่องจากจะไปเผาทำลายใบไม้ที่ปกคลุมดิน ทำให้เชื้อสปอร์เห็ดในดินและบริเวณนั้นตายไปด้วย

5.2 ความรู้เกี่ยวกับการเก็บหาทรัพยากรอาหารประเภทสัตว์ ได้แก่

1) ไช้มัดแดง ชาวบ้านใช้ถึงพลาสติก หรือถุงกระสอบปูผูกติดกับปลายไม้ ใช้แบ่งมันทาโรยอุปกรณ์ที่ใช้เก็บ เพื่อให้แมมดแดงลื่นไม่เกาะไข ใช้ไม้แห่ไช้มัดแดงแล้วจับแมมดแดงออก นำไปปล่อยใกล้ๆ กับต้นไม้ให้แมมดแดงไต่ขึ้นต้นไม้ไป การใช้แบ่งมันนี้ แมมดแดงจะไม่ตาย ไม่กัดไข อีกทั้งคนเก็บต้องทาแบ่งมันบริเวณแขนและขาด้วย เพื่อให้แมมดแดงกัด ชาวบ้านจะไม่ใช้ไฟเผาไร้ง และให้ยาพ่นฆ่าแมมดแดงจะทำให้แมมดแดงตาย

2) ปลา หอย กุ้ง และปู ชาวบ้านมีวิธีการเก็บโดยใช้มือจับ ไม่ใช่ไฟช็อต เพราะจะทำให้สัตว์น้ำทุกชนิด ทุกประเภทที่ไม่ต้องการตายและสูญพันธุ์ไปได้ วิธีการที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น การจับปลา ชาวบ้านจะใช้วิธีที่เรียกว่า "การอีดแค" เป็นการหาบริเวณที่มีคันดินบริเวณกลางลำน้ำตามยาว จากนั้นชาวบ้านจะช่วยกันเอาหินหรือดินไปกั้นแนวขวางลำน้ำต่อจากคันดินที่กลางน้ำ ให้น้ำไหลเข้ามาทำให้น้ำแห้งเหลือแต่โคลน ชาวบ้านก็จะช่วยกันจับปลาบริเวณนั้น ทำให้ได้ปลามากชนิดและจำนวนมาก

3) จิ้งหรีด (จิ้งกู่) วิธีการเก็บหาต้องใช้วิธีการขุด การขุดจะมีการหยอดน้ำลงไปในรูเพื่อให้จิ้งหรีดออกมาจากรูแล้วจับตัวออกมา แต่จะไม่ทำลายรังของมันเพื่อให้ไข่ได้เจริญเติบโตเป็นตัวต่อไป

4) กบ อึ่งอ่าง ชาวบ้านใช้มือเก็บหรือใช้สวิงในการจับจะไม่ใช้อุปกรณ์ที่เป็นอันตรายต่อสัตว์ชนิดอื่น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยดังที่กล่าวมาข้างต้นนี้ได้สอดคล้องกับองค์ประกอบของความมั่นคงทางอาหารทั้ง 5 มิติ ที่ South Centre (1997) ได้เสนอไว้และสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้ **องค์ประกอบที่ 1 การมีอาหารอย่างพอเพียง** สอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องความหลากหลายของทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชนที่ครัวเรือนพึ่งพา พบว่า ครัวเรือนพึ่งพาทั้งจากพืชและสัตว์ จำนวน 80 ชนิด ทรัพยากรอาหารเหล่านี้ชาวบ้านมีการเก็บหาเพื่อบริโภคและเพื่อขาย ซึ่งมีปริมาณการเก็บหาเพื่อขายมากกว่าเพื่อบริโภคแสดงให้เห็นว่าครัวเรือนมีทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชนไว้บริโภคอย่างพอเพียงแล้ว ส่วนที่เหลือจึงนำไปขาย สอดคล้องกับองค์ประกอบความมั่นคงทางอาหารของ FAO (2006) ที่กล่าวว่าความหลากหลายชนิดของทรัพยากรอาหารเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความมั่นคงของอาหาร และงานวิจัยของ สินี ไชติบริบูรณ์ และคณะ (2551) พบว่า ความหลากหลายของพืชและสัตว์ที่เป็นอาหารมีถึง 380 ชนิด ซึ่งเป็นทางเลือกทางด้านอาหารที่ทำให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร **องค์ประกอบที่ 2 คือการพึ่งพิงตนเองได้** สอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องปริมาณการเก็บหาทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชนที่ครัวเรือนพึ่งพา พบว่า ครัวเรือนได้เข้าไปเก็บหาทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชนเองโดยอาศัยความรู้ในการเก็บหาทรัพยากรอาหารที่มีอยู่ในตัวเองมาบริโภคเพื่อยังชีพและขายสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนทำให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ สอดคล้องกับงานเขียนของ สมศักดิ์ สุขวงศ์ (2550) ที่กล่าวว่า การเข้าถึงแหล่งอาหารของชาวบ้านมีอยู่สองทางคือ ไปเก็บหาอาหารโดยตรงจากป่า กับ การที่ป่าช่วยสร้างรายได้เพื่อนำเงินซื้อหาอาหารและของจำเป็น ป่าจึงมีบทบาทในเรื่องความมั่นคงทางด้านอาหาร เช่น ป่าชุมชนบ้านทุ่งยาว จ.ลำพูน ผลผลิตที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนคือ น้ำผึ้ง เห็ด และหน่อไม้ ส่วนในภาคอีสานจากป่าชุมชนดงนาทาม จ.อุบลราชธานี ผลผลิตบางอย่างจากป่า เช่น เหียนมัน ที่จำหน่ายคิดเป็น 8 เท่าของปริมาณที่บริโภค เห็ดป่าประมาณ 3 เท่า กบประมาณ 2.6 เท่า ลูกก้อประมาณ 2 เท่า หน่อไม้ที่ใช้บริโภคกับที่ขายมีปริมาณใกล้เคียงกัน เป็นต้น ส่วนงานวิจัยของ เตือนใจ นุชดำรงและธีรยุทธ สมตน (2548) กล่าวว่า ชาวอีสานมีการเก็บหาพืชอาหารเพื่อบริโภคเท่านั้น ไม่มีขายเพื่อเป็นรายได้เสริม **องค์ประกอบที่ 3 ความ**

เชื่อมั่น สอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องความมืออยู่ของทรัพยากรอาหารให้ครัวเรือนพึ่งพาในรอบปี พบว่า ชาวบ้านสามารถเก็บหาทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชนในแต่ละชนิดพันธุ์เพื่อบริโภคและขายได้ตลอดทั้งปี ซึ่งจะหมุนเวียนสลับกันไปในแต่ละเดือน โดยทรัพยากรอาหารที่ชาวบ้านสามารถเก็บหาได้ทุกช่วงเวลามีจำนวน 20 ชนิด (25%) และทรัพยากรอาหารที่เก็บหาได้เฉพาะ บางช่วงเวลา มีจำนวน 60 ชนิด (75%) สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรรณธิภา จันทรากรม (2549) พบว่า ชาวชุมชนทุกครัวเรือนสามารถเก็บหาพืชอาหารได้ตลอดทุกฤดูกาล มีจำนวน 36 ชนิด และพืชอาหารที่เก็บได้เฉพาะช่วงฤดูกาล 22 ชนิด พืชอาหารป่ามีส่วนช่วยสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารให้แก่ราษฎรชาวชุมชนในพื้นที่ศึกษา สอดคล้องกับการศึกษาของ สมพันธ์ เศษะอติก (2544) พบว่า ผลผลิตจากป่าที่ชาวบ้านได้นำมาเป็นอาหารได้แก่ เห็ดป่าชนิดต่างๆ หน่อไม้ สักป่าต่างๆ ซึ่งจะเจริญเติบโตให้ผลผลิตแก่ชาวบ้านในฤดูกาลที่แตกต่างกันเกือบตลอดทั้งปี ทำให้ชาวบ้านมีความมั่นคงด้านอาหาร เนื่องจากผลผลิตสามารถเลี้ยงชาวบ้านในชุมชนได้อย่างเพียงพอ

องค์ประกอบที่ 4 ความเที่ยงธรรม จากการวิจัยพบว่า ทุกครัวเรือนที่ศึกษาและชาวบ้านสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนได้ทุกคนเท่าเทียมกัน ตามกฎกติกาเดียวกัน เป็นการสร้างโอกาสให้ชาวบ้านได้เข้าถึงอาหารอย่างเสมอภาคกัน แต่ชาวบ้านสามารถเก็บหาทรัพยากรอาหารได้ตามความรู้ที่ในการเก็บหาทรัพยากรอาหาร เช่น ทรัพยากรอาหารที่ครัวเรือนเก็บหามีทั้งหมด 80 ชนิด แต่ครัวเรือนส่วนใหญ่เก็บหาเพียง จำนวน 12 - 21 ชนิด เท่านั้น เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พนม ดั่งทอง (2552) ที่กล่าวว่า ทุกครัวเรือนมีสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติของส่วนกลางเท่าเทียมกันแต่สามารถเข้าถึงอาหารได้ต่างกัน เช่น ในชุมชนมีเห็ดอยู่หลายชนิด บางคนไม่มีความรู้เรื่องเห็ดทุกชนิด จึงทำให้เข้าถึงเห็ดได้ยาก เป็นต้น

องค์ประกอบที่ 5 ความยั่งยืน สอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องความรู้ในการเก็บหาทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชน พบว่า ชาวบ้านมีความรู้ในการเก็บหาทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชนอย่างยั่งยืน คิดเป็นร้อยละ 81 ชุมชนยังมีกิจกรรมป่าชุมชนที่ยังดำเนินอยู่เช่น การปลูกป่า ชาวบ้านที่อยู่ติดป่าช่วยกันดับไฟป่า และการพานักเรียนที่อยู่โรงเรียนในชุมชนไปศึกษาเส้นทางธรรมชาติ เป็นการสร้างจิตสำนึกให้รักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติของป่าชุมชน มีการถ่ายทอดความรู้ในการเก็บหาทรัพยากรอาหารผ่านทางประสบการณ์จากรุ่นสู่รุ่นสืบไป ซึ่งจะทำให้ทรัพยากรอาหารของป่าชุมชนมีอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัจฉรา รุ่งวงษ์ (2551) ได้กล่าวถึง การใช้ประโยชน์ของป่าอย่างยั่งยืนมีพื้นฐานมาจากองค์ความรู้ของชุมชน เช่น การเก็บเห็ดเฉพาะ - เก็บเฉพาะดอกโต ดอกเล็กกลับไว้ เห็ดที่แตกหรือเน่าจะไม่เอา ป่าปล่อยให้เปื่อยเน่าสลายไปเป็นเชื้อในดิน เป็นต้น สอดคล้องกับการศึกษาของ สมศักดิ์ สุขวงศ์ (2550) ได้สรุปไว้ว่า การมีองค์ความรู้ในการเก็บหาของป่าอย่างยั่งยืนจะไม่ล้างผลาญ เช่น วิธีการเก็บพืชหัว อาทิ มันป่าที่มีการฝังตะกอนบนของหัวประมาณ 1-2 นิ้ว กลับลงไปบนดินเพื่อให้พบพันธุ์ได้ซ้ำ เป็นต้น จะทำให้ไม่ทำลายสมดุลของธรรมชาติ

จากองค์ประกอบความมั่นคงทางอาหารทั้ง 5 มิตินี้ ผลการศึกษางานวิจัยสอดคล้องในทุกมิติ จึงสรุปได้ว่า (1) ความหลากหลายของทรัพยากรอาหาร (2) ปริมาณการเก็บหาทรัพยากรอาหาร (3) ความมืออยู่ของทรัพยากรอาหาร และ (4) ความรู้ในการเก็บหาทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชนเอื้อให้เกิดความมั่นคงทางอาหารจากป่าชุมชน ซึ่งจะยั่งยืนต่อไปหากชาวบ้านช่วยการใช้อย่างคุ้มค่าและรักษาอย่างดี

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ครัวเรือนและชุมชนควรมีการส่งเสริมความรู้ในเรื่องชนิดพันธุ์ของทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชนที่กินได้ และส่งเสริมความรู้เรื่องการเก็บหาทรัพยากรอาหารอย่างถูกต้องและยั่งยืน

2. คริวเรือนที่มีการถ่ายทอดความรู้ในเรื่องการเก็บหาทรัพยากรอาหารที่ไม่ถูกต้องให้กับลูกหลาน ควรให้มารับฟังและชี้แจงให้เข้าใจตรงกัน

3. ชุมชนควรเพิ่มกฎกติกาในเรื่องวิธีการเก็บหาทรัพยากรอย่างถูกวิธีและอย่างยั่งยืน และจัดปฏิบัติให้ชัดเจน

4. ชุมชนควรจัดกิจกรรมทำแนวกันไฟ และการลาดตระเวนเพื่อเฝ้าระวังผู้ที่เข้ามาทำลายป่า

5. คริวเรือนควรมีการลดการพึ่งพาทรัพยากรอาหารจากป่าชุมชน โดยการนำพันธุ์พืชอาหารมาปลูกในครัวเรือน สามารถเก็บพืชอาหารจากในบ้านได้ และควรมีการเพาะพันธุ์พืชอาหารที่กินได้จากป่าชุมชนไว้เพื่อปลูกเสริมในป่าต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ชัยรัตน์ วงศ์ฟู. (2545). **ปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรบ้านป่าแดงในการจัดการป่าชุมชน**

จังหวัดแพร่. ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาการบริหารทรัพยากรป่าไม้). กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

เดือนใจ นุชดำรง และธีรยุทธ สมตน. (2548). **พฤกษศาสตร์พื้นบ้าน : พืชอาหารป่าชาวลีซุ**. กรุงเทพฯ: กรมอุทยาน

แห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช.

พนม ดั่งทอง. (2552). **ทฤษฎีใหม่กับความมั่นคงทางอาหารไรศรัวเรือน : กรณีศึกษาบ้านก่องป้อใต้ ต.นาเกียน**

อ.อมก๋อย จ. เชียงใหม่. ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการพัฒนามุมสังคมอย่างยั่งยืน).

เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้. ถ่ายเอกสาร.

วรรณธิภา จันทรกุลม. (2549). **พฤกษศาสตร์พื้นบ้านกับความมั่นคงด้านอาหารของชุมชนเผ่ามูเซอ บ้านใหม่**

พัฒนา อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่. ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ชุมชน).

กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

วิเศษ สุจินพรหม. (2551). **ความมั่นคงทางอาหารที่ได้จากป่าชุมชนบ้านทุ่งยาว. ป่าชุมชน: ความมั่นคงแห่งชีวิต**

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงและภาวะโลกร้อน. ระวี ถาวร (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ: ดุมายเบส.

สมพันธ์ เตชะอธิก. (2544). **การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและเกษตรกรรมยั่งยืน**. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนา

วิทยา.

สมศักดิ์ สุขวงศ์. (2550). **การจัดการป่าชุมชนเพื่อคนและเพื่อป่า**. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการพิมพ์.

สินี ไชติบริบูรณ์ และคณะ. (2551) **ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาอาหารท้องถิ่น: จากฐานความมั่นคง**

ทาง อาหารและโภชนาการ กรณีศึกษาบ้านสะเนฟอง ต.ไลโว่ อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี. **ป่าชุมชน:**

ความมั่นคงแห่งชีวิตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงและภาวะโลกร้อน. ระวี ถาวร (บรรณาธิการ).

กรุงเทพฯ: ดุมายเบส.

เสน่ห์ จามริก. (2536). **ป่าชุมชนในประเทศไทย: แนวทางการพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชน

ท้องถิ่นพัฒนา.

อัจลา รุ่งวงษ์. (2551). **การใช้ประโยชน์ของป่าอย่างยั่งยืน. จดหมายข่าวป่ากับชุมชน**. 15(29): 10-11.

Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). (2006). **Food Security: Policy Brief**. 2. June.

South Centre. (1997). **University Food Security Issue For The South**. Geneva: Atar.